

HUKUKİ BİLGİLER MECMUASI

Sahip ve Başmuharriri:

Paris Hukuk Fakültesi Doktoru

AVUKAT

Milâşlı **GAD FRANKO**

TAHRİR HEYETİ

Fuat Hulûsi B. Temyiz Mahkemesi
ikinci hukuk dairesi reisi

Sabri Şakir B. Ad. V. Hukuk İşleri
Müdürü

Mustafa Reşit B. İstanbul Hukuk
Fakültesi Müderrislerinden

Ahmet Refik B. Sabık Temyiz Mah-
kemesi azasından

Ali Kemal B. İstanbul Hukuk Fa-
kültesi Müderrislerinden

M. Şarl Kroza İstanbul Hukuk Fa-
kültesi Müderrislerinden

M. Aşil mester. Paris Hukuk Fa.
Müderrislerinden

M. Şavgran. Paris Hukuk Fa. fahri
Müderrislerinden

M. A. Salem. Hukuku Düvel Mec-
muası tahrir heyetinden

Bahir B. Kavanin ihzari komisyonu
azasından

Hamdi Halim B. Avukat

Adres: Galata Bahtiyar han Avukat Gad Franko Bey yazihanesi

Telefon: Beyoğlu 3009

Bir nüshanın bedeli 35 kuruştur

Bir senelik abonemanı Posta ücretile beraber
400 kuruştur.

Türkiye harici için 500 kuruştur

İSTANBUL

BANKALAR MATBAASI

Haim, Rozio ve Ş^{ne}

1931

bazı borçlulara moratoryom ilânı suretile mühlet verebileceğine dair olan, **isviçre kanununun 62 inci maddesi**.

Kanunumuzda da kabul olunmalıdır.

Mustafa Reşit

Hukuk fakültesi müderrislerinden

Belediye Meclisi kararlarının murakaba mekanizması nasıldır ?

Yazan : Cudi

Belediye kanununun 73 üncü maddesinin başlığı “Meclisce kat’i olarak verilen kararlara itiraz” şeklindedir; Madde ise aynen şöyledir : “Belediye meclisleri tarafından ittihaz edilen mukarrerattan 71 ve 72 inci maddelerde yazılı olan hususattan gayri mevada müteallık meclis mukarreratı kat’idir. Ancak bu kabil mukarrerata usulen ilân tarihinden itibaren 10 gün zarfında vilâyet merkezi olmıyan beledelerde belediye reisi veya alâkadarlar tarafından vilâyete, ve vilâyet merkezi olan beldelerde Belediye reisi veya alakadarlar tarafından Dahiliye Vekâletine muracaatla itiraz olunabilir. Vilâyete iş’ar olunan itirazlar kaymakamın mütaleası alındıktan sonra Vilâyet İdare Hey’etince nihayet 15 gün zarfında, vilâyet merkezi olan beldelerde Vekâlete yapılan itirazlar vâlinin mütalâası alındıktan sonra nihayet bir ay zarfında Şurayıdevletce tetkik ve bir karara raptolunur. Yapılan itiraz ve muracaatların yukarıda yazılı alâkadar makamlarca tetkiki neticesine kadar vâli meclis kararlarının tatbik ve icrasını tehir ettirebilir.”

Bu itiraz ve muracaat yolu ne mahiyettedir ? Kazâi mi ? İdarî mi ? yoksa kazâi şekilde idarîmidir ?... ve vilâyet belediye meclisleri kararlarını Şurayıdevlet hangi sıfatla : deavi halindemi, idarî sıftlamı tetkik edecektir? Ve Şuraca tetkik ve rû’yet edilen bu karar aleyhinde umumî kaideye istinaden Şurayı devlete idarî dava ikame olunabilirmi?

ve Şurayıdevletin tatbikatı ne yoldadır ve idarî hukuk prensiplerile ne dereceye kadar kabili te'liftir ?... Bu hususların tetkiki mekalemin mevzuunu teşkil etmektedir. Belediye hizmet ve selâhiyetlerinin yeni kanunla bir hayli artması ve her vatandaşın belediye meclisleri kararları ile sıkıca alâkadar olması derpiş edilince bu suallerin hal ve tespiti ile taayyün edecek olan murakaba mekanizmalarının, hukukî teminat itibarile, vatandaşlar nazarındaki kıymeti, ameli faidesi de tezahür eder.

Fakat belediye kanunumuzun esbabı mucibe lâyihasında ve Şurayıdevletin bu baptaki mutalâanamesinde ve Büyük Millet Meclisi encümen mazbatalarında ve müzakerelerinde bu cihetleri tenvir edecek mutalâat ve beyanata tesadûf edemedim, ve hatta selâhiyettar bir zat tarafından "Türk inkilâbının en mühim kanunu" serlevhası ile yazılan ve İdare Mecmuasında intişar eden mekaleler silesilesinde de bu yolda bir mutalâaya rasgelemedim. Bu sebeple hukuku idarenin prensiplerine ve garbın bu bahse ait ilmi eser ve içtihatlarına ve Fransız Şurasının kararlarına istinaden hukukun kıymettar teminatı olan bu murakaba mekanizmalarını tespite zaruret vardır.

* * *

Ademi merkeziyet idarelerinin muhtariyeti, intihapla tayin edilmiş memurlar ve bu müşterek memur grupları, yani meclislerle, bu iki vasıta ile temin olunur. Burada merkeziyete ademi mütabakat, merkezî hizmet şefleri muvacehesinde âmme hizmetlerinin bazı istiklâl ile temşiyeti esas olmakla beraber bu esas mutlak değildir; vahdeti milliyenin muhafazası zaruretile vesayet denilen idarî murakaba selâhiyeti ile mukayyettir. Bu, merkeziyetteki mûratebe selâhiyetine muadildir. Her ikisinde de gaye : âmme hizmetlerinin meharetle, kanuna muvafık olarak ifasıdır.

İdarî murakaba selâhiyeti : Ademi merkeziyetin derecelerine göre kuvveti değişir. Gayrı merkezî memurların, meclislerin hukukî

akitleri üzerinde de cari olan bu selâhiyet, büyük millî âmmе hizmetleri şeflerine muhtelif namlar altında verilmiştir : talik — icrayı tehir, iptal, hükümsüz bırakma, tasvip, tastik, yerine kaim olma.

Idarî murakaba selâhiyeti ; ademi merkeziyetin, idarî muhtariyetin derecesine göre muhtelif şekillerde tecelli eder. Merkeziyetin pek şiddetli olduğu devirlerde ve memleketlerde vilâyet umumî meclislerinin, belediye meclislerinin hemen bütün kararları kat'î, lâzîmülicra olmak için merkezî şeflerin tasvibi lâzımdı ; Ve bu tasvip icraya ademi mümanaat keyfiyeti şedit ve derin bir tetkikten sonra verilirdi. Ehali tarafından intihap edilmiş gayrı merkezî memurlara, meclislere mahallî bütün âmmе hizmetlerinde karar ittihazı selâhiyeti tanımak ve sonra merkezî memurlara bütün bu kararların icrasını Vetoları ile tevkif—muattal etmek selâhiyetini kabul etmek bu meclislere istişarı bir rey hakkından başka bir şey bırakmıyan bir sistem vaz'etmek olur ; Böyle bir murakaba selâhiyeti halk memur gruplarının, meclislerin istiklâlinin hiçe müncer olmasına badî olur. “Jèse. Hukuku idaresinin umumî prensipleri cilt : 3 Sa : 127.”

Böyle bir sistem, memleketin memleket tarafından idaresini umde tanıyan halk hükümetlerinde bittabi tutunamaz. Bu sebeple halk hükümetleri taraf taraf vilâyet idarelerine ve belediyelere ait kanunlarında mahallî meclislere, vilâyet umumî ve belediye meclislerine bazı mevat hariç olmak üzere kat'î lâzîmülicra karar vermek selâhiyetini kabul ettiler : kararlar artık, istisnalar mahfuz olmak üzere, merkezî kudret tarafından tastik edilmeğe muhtaç değildirler, bizzat bu kararlar lâzîmülicradırlar. Bizim Belediye Kanunumuzun 73 üncü maddesi de bu umumî prensibi kabul etmekte ve bu selâhiyetin hüsnü istimali, âmmе hizmetlerinin meharêtle, kanuna muvafık olarak hüsnü cereyanı için de itiraz yolu göstermektedir.

*
* *

Bu umumî malûmatla tetkik zemini aydınlandığından şimdi, mezkûr itiraz yolu kazaîmidir ? yoksa idarîmidir ? سوالini halledebi-

liriz : Bu yola kazaî deyemiyeceğiz. Çünkü : kazaî akit, hakikati kanuniye kuvvetile tahakkukta bulunma olduğuna, ve kazaî olduğuna dair sarîh veya zımnî kanunî bir metin ve hüküm bulunmak icap ettiğine ve madde hükümünden böyle bir ma'na çıkarılamıyacağına bakılırsa kazaî denilemez. Bilhassa, metindeki kazaî müracaat prensiplerile uzlaşmayan formalitelere ve vâlinin talik selâhiyetine bakılırsa idarî bir murakaba mekanizması olduğunda şüphe edilmemek icap eder. Fakat, "itiraz, müddet, ilân" mercilere nazaran mahiyeten olmazsa da buna kazaî şekilde idarî murakaba müracaatı da denilebilir. "Jèze aynı eser Sa : 136."

HAURIOU buna şibih kazaî akit, şibih hakikatı kanuniye kuvvetini haizdir, ya değildir ; bunun ortası olamıyacağından bahsen Jèze tarafından bihakkin bu fikir cerh ve Fransız Şurayıdevletinin 1 Şubat 1905 tarihli kararı teyiden zikredilmektedir.

Paris Hukuk Fakültesi Umumî Hukuku âmme profesörü ROLAND ın 1928 tabırlı mücmel hukuku idare kitabının 226 ıncı sahi-feden itibaren devam eden ve "gayri kazî iptal müraccatı" serlavhasını taşıyan kısımda mühim malûmat ve şura kararları vardır, ve neticeten : idarî vesayet yolu ile müracaat ve hal edilmeden belediye ve vilâyet umumî meclisleri kararlarının Şurayıdevlete deavi muracaat yolu ile sevkedilemiyeceğini beyan etmekte ve bu noktada da içtihadı mehâkimin lâıyıkı ile teessüs ettiğini ilâve eylemektedir. Ancak 5 Nisan 1884 Fransız belediye kanunu maddelerile kanunumuzun muadil maddeleri arasında bu bapta hayli mühim ince farklar vardır.

*
* *

Şurayıdevletimizin tatbikatı: Mülkiye Dairesinin 28/2/1931 tarihli ve müteaddit kararları icabî ; 4/8/931 ve 19/9/1931 tarihli kararları ise selbîdir. İkinci Deavi Dairesinin 15/10/1931 tarihli kararı bu kabil müraccatların idarî murakaba muracaatları olduğunu nâttıktır. Mülkiye Dairesinin selbî kararları esbabı mucibesi : "İdarî makam ve hey'et-

lerden sâdır olan kararların iptali münhasıran Deavi Dairelerinin vazifeleri" cümlesinden olduğu merkezindedir.

20/8/990 tarihli Şûra Heyeti Umumiyesi mazbatası ise (idarî davaların vasfı mümeyyizi bir ferdin Devlet aleyhine müraccatı olup mevzu bahs hadisenin bu mahiyette bulunmamasına ve Belediye Reisi-nin bu işteki vaziyeti Hükûmetin hakemliğine müracaat kabilinden olduğu gibi Valinin vaziyeti de Hükûmet vesayetine müstenit bulun-masına) esbabı mucibesine mebni bu kabil itirazların idarî mercie ait bulunduğunu natıktır.

*
* *

Netice : Balâdaki maruzata istinaden, Belediye Reisi veya alâ-kadar hemşehrilerin müracaatta bulunmakta hakları olan bu itiraz yo-lunun kazaî şekilde idarî bir mürakabe yolu olduğu fikrindeyim. Mahaza mevzuun ehemmiyetini ve münakaşaya değeri olduğunu da teslim ederim. Bu sebeple kanunumuzun mehazı ve tadilen alınma maksat-ları hakkında Memuriyet ve hizmeti hasebile geniş vukuf sahibi olan (Türk inkılabının en mühim kanunu) muharririnin ve kıymettar Hukuk-şinaslarımızın bu baptaki mütalealarını esirgememelerini rica ederim.

Cudi

Mehakim içtihatları

JURISPRUDENCE

Temyiz 4 ncü hukuk dairesinden

Esas 2999

Karar 2264

Mahkemesi : İstanbul asliye mahkemesi 4 üncü H. dairesi.

Tarihi : 8—7—931.

No : 174

Hülâsa : ehliyeti kanuniyenin tayini ve sinniruşdun tes-piti için sene hesabi değil 18 yaşını ikmal edup etmedegini takkik etmek lâzım gelir.

müddei : Mehmet Lûtfi ef. vekili Hidayet Hadi B.

müddeialeyh : Saadet H.